

**ERGENLİK (İLKGENÇLİK) ROMANI VE ALMAN GENÇLİK
YAZININDAKİ TARİHSEL GELİŞİMİ****ADOLESCENCE NOVEL AND THE HISTORICAL
DEVELOPMENT OF IT IN GERMAN YOUTH LITERATURE***Hikmet ASUTAY****Özet:**

Doksanlı yıllarda Alman gençlik yazını araştırmaları ile gençlik yazın biliminde yeni bir gençlik yazınsal tür olarak Adoleszenzroman adıyla ergenlik romanı tanımı yapılmış ve bu kavram altında diğer gençlik yazın türleri toplanmıştır. Bu çalışmada da karşılaştırmalı olarak Türk Alman ergenlik yazını çalışmalarından esinlenilerek ergenlik yazını bağlamında ilkgençlik romanı ya da ergenlik romanı olarak adlandırılan türün kavram tanımı, açıklaması ile birlikte bu türe yakın olarak görülen gençlik yazını türleri ele alınmıştır. Yazınsal tür sınıflamasını tanımlama aşamasının ardından, Alman gençlik yazını içersindeki tarihsel dönemlere göre gelişimine yer verilecektir. Bu gelişim süreci boyunca ergenlik romanının Goethe'den başlamak üzere ilk örneklerinden yola çıkılarak günümüze kadar devam eden gelişimi süreci boyunca karşımıza çıkan örneklerine değinilecektir. Ergenlik romanının geçmiş olduğu evreleri ile birlikte her yazınsal döneme bağlı olarak dile getirdiği gençlik kültürlerinin izleri de gençlik psikolojisi ve gençlik sosyolojisi verilerinden yararlanılarak izlenecek ve ergenlik romanının bugün için geldiği nokta konusunda betimleyici bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik yazını, ergenlik romanı, gençlik yazını ve kültürleri, roman, Alman yazını.

Abstract:

As a result of German youth literature researches in 1990s, a new youth literature genre has been described as adolescence novel and other youth literature genres were grouped under this new genre. This study investigates Turkish – German adolescence novel studies contrastively. The genre which is called as adolescence novel is defined and explained in the context of adolescence novel. Youth literature types are also discussed. After defining literary genre classification, historical development of it will be discussed with regard to historical periods in German youth literature. The instances of adolescence novel will be discussed starting with Goethe and the first examples of adolescence novel, up to our date. The stages of adolescence novel will be discussed with regard to each literary period by

* Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Alman Dili ve Eğitimi Ana Bilim Dalı – Edirne hikmetasutay@yahoo.de

considering the youth cultures, youth psychology, and youth sociology. The current status of adolescence novel will also be described and evaluated.

Key words: Adolescence Literature, Adolescence Novel, Youth Literature And Culture, Novel, German Literature.

Giriş

Alman gençlik yazınbiliminde “*Adoleszenzroman*” olarak adlandırılan ergenlik romanı kavramı, Anglo-Amerikan bir deyim olan “*adolescent novel*”den türetilmiş olup, yirminci yüzyılın yetişkin olma (ergenlik dönemi) sürecini konu edinen romanlarını anmada kullanılmıştır (Ewers 1989, 1991). Türk yazınında ise bu tür, yaygın olarak “İlkgençlik Romanı” adıyla bilinmektedir. Ergenlik romanı olgusu, yazın tarihi açısından bakıldığında öteden beri var olmuştur. Bu anlamda Goethe’nin “*Die Leiden des jungen Werthers* (1774)” ile Karl Philipp Moritz’in “*Anton Reiser* (1785-1790)” adlı eserleri, ilk ya da öncül, bir başka deyişle de bu türün klasik nitelikteki örnekleridir (Ewers, 1992). Ergenlik romanı ile ilgili araştırmalar “*Goethe Üniversitesi, Gençlik Kitapları Araştırmaları Enstitüsü*” tarafından, Hans-Heino Ewers başkanlığında ağırlıklı konu olarak doksanlı yıllarda yürütülmüştür.

1. Ergenlik Romanı Tanımı ve Diğer Yazınsal Türlerle Bağlıları

Ergenlik romanı genel olarak eser başkişisi olan ergen kahramanın kimlik sürecini ve ergenlik dönemini yaşadığı süreçte söz konusu olan ergenlik bunalımları ile kimlik bunalımları çerçevesinde gerçekleşen gençlik ya da ergenlik dünyasına özgü olayları konu edinen gençlik romanlarıdır, diye tanımlanabilir. Ergenlik romanının tanımını yaparken, ona yakın diğer gençlik yazınsal türlerden de kısaca söz etmek gerekebilir. Ergenlik ya da ilkgençlik roman türüne yakın yazınsal türler olarak eğitim ve gelişim romanları¹, bunun yanı sıra yine gençlik yazını türleri arasında yer alan sorun odaklı yazın, ya da yetmişli yıllarda ortaya çıkan öğrenci hareketleri döneminin yazını sayılan ve batı dünyasının adlandırdığı adla “jeans yazını” ile “genç kız yazını” da (Bk. Neydim, 2005) sayılabilir. Tüm bu alt türlerle birlikte seksenli yıllardan bu yana yayımlanan ergenlik romanları gençlik odaklı yazın olarak alınılanmalıdır. Bu aşamada belli bir düzenleme gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Eğitim ve gelişim romanları, tür tartışmaları ve ilgili sözlüklerde birbirlerinden ayırt edilmişlerdir ama bu alandaki tanımlama çabaları sonucunda bu türler arasındaki sınırın çok keskin olmadığı, hatta geçişken olduğu sonucuna varılmıştır (Lange, 1997). Yakın türler dediğimiz eğitim ve gelişim romanlarına burada çok kısaca değinerek

¹ *Der Erziehungsroman, der Bildungsroman, der Entwicklungsroman.*

ergenlik ya da ilkgençlik romanı arasındaki tür bağlarını, benzerlik ve ayrımlarını irdelemekte yarar vardır.

1.1. Eğitim Romanı

Eğitim romanında başkişinin gelişimi, düzenli ve kurallı bir süreç olarak çıkar karşımıza. Bu düşünceden hareketle eğitim romanının toplumsal, dinsel ve evrensel “*Ben-Dünya-Tanrı*” değerlerini amaç edindiği anlaşılır. Yani klasik bir eğitim kavramı çıkar karşımıza. Bu da tarihsel olarak örneklerini ancak Alman yazınında klasik dönemde görebileceğimiz türden dönem olgularındır. Rolf Selbmann da bundan hareketle tarihsel sınırlandırmaları, yazın dönemi açısından ele alarak eğitimin tartışmaların odak noktası olarak konu alındığı metinlerle hesaplaşmaya girer. Onun görüşlerine göre “eğitim süreci kesintisiz olarak ilerlemelidir (Selbmann, 1994)”. Tabii günümüze doğru gelindiğinde eğitim romanlarının açısı genişlemekte ve “*Die Blechtrommel* (Günter Grass, 1959)” gibi modern örnekler ortaya çıkmaktadır,

1.2. Gelişim Romanı

Ergenlik romanına yakın diğer yazınsal tür olan gelişim romanında ise başkişinin gelişiminin amaç ve yolu dönem ve kültürlerden bağımsızdır, ancak kendi zamanıyla ilgilidir. Eğitim romanı gibi başkişinin yaşamından yalnızca belli bir bölümünü değil, bireyin bütün bir yaşam öyküsünü ele alabilir. Eğitim romanı ise genelde başkişinin en fazla kırk yaşında sona erer. Gelişim romanının eğitsel boyutu, diğer roman türlerine oranla en az düzeydedir. Buna karşın eğitsel boyut, eğitsel romanlarının odak noktasını oluşturur. Bu roman türü kaynağını akılcı düşün yardımıyla da insanın eğitilebilirliği yolundaki aydınlanmacı düşünceden alır. Buna dayanarak eserlerin iyimser sonları olduğu görülür (Selbmann, 1994). Eğitsel roman, bir yol göstericiye dayanan eğitim sürecini şekillendirir ve deneysel örneklerle eğitsel ölçüt ve temel yaklaşımların etkilerini betimler. Buna karşın bu tür, diğer ikisinden yapısal olarak açık bir şekilde ayrılır. Çünkü burada olay örgüsünün merkezinde yer alan bir başkişi değil de, eşit ağırlıklı bireyler olarak bir ergen ile eğitici figür(-ler) ikili olarak düzenlenmiştir. Goethe'nin “*Wilhelm Meister* (1795-96)”i tartışmasız eğitim romanı tiplemesini gerçekleştirmiştir. Jean-jacques Rousseau'nun “*Emile* (1669)”i klasik bir eğitim romanı ve Grimmelshausen'in “*Simplizissimus* (1762)”u da gelişim romanına örnektir.

1.3. Jeans Yazını

Ergenlik romanına bir diğer yakın tür de “Jeans” adı verilen ve yetmişli yılların öğrenci hareketleri yazın döneminin eserlerini anmada kullanılan gençlik yazın türüdür. “*Jeans Yazını*” kavramı yetmişli yıllarda işlerlik kazanmış, şiir, düzyazı ve drama eserleri bu adla anılmıştır. Bu kavram, Jerome David Salinger'in “*The Catcher in the Rye* (1951, Alm.

1954 -*Der Fänger im Roggen*)“ ve Almanya’da Ulrich Plenzdorf ’un “*Die neuen Leiden des jungen W.* (1973)” adlı eserlerini izleyen yazını belirtmek için kullanılmıştır. Jeans romanı önceleri bir yetişkin yazını iken, çok hızlı bir şekilde gençler tarafından özdeşleşilen bir yazın konumuna dönüşmüştür. Bu yazının ana konusu gençliğin, yetişkinlerin dünyasından sıyrılma öyküsüdür. Daha açık bir deyişle gençliğin, yetişkinlerin normları ve dayatmalarına olan karşıtlıkları, iş-güç, çalışma gibi düşünceleri ve yabancı anlayışlarına olan protestolarıdır (Bk. Doderer, 1992). Bu romanın dünya imgesi iki taraflıdır. Yetişkinlerin kalıplı, dayatmacı dünyaları ile gençliğin dayatmasız, doğal ve üretken dünyaları karşı karşıyadır. Eser başkışilerinin sitem ve başkaldırıları, bu yazının tipik özellikleridir. Bu yazında yeni olan şey dildir. Gençliğin gündelik argo dilinden uyarlanmıştır. Hans-Heino Ewers yazılarında, „Jeans yazınına yalnızca kendine özgü bir tür olarak değil, daha da önemlisi, Jerome D. Salinger ’den çıkış noktasını alan bir tarz yönelimi“ olarak görmektedir (Bkz. Ewers, 1989). Bu nedenle Jeans ve Adoleszenz yazınları arasında ne konusal, ne yapısal, ne de dilsel bir ayırım ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla burada daha çok tarihsel olarak temellendirilen bir kavram sorunu vardır. Jeans romanı olarak gösterilen metinler aynı zamanda da ergenlik romanı örnekleri sayılmakta (Lange, 1997), yalnızca yazın tarihsel bir ayırım yapıldığı görülmektedir. Bu düşünceden hareketle Jeans yazınının aslında ergenlik romanı türünün bir alt türü olabileceği de ortaya çıkmaktadır.

2. Ergenlik Romanında İçerik

Konusal olarak ergenlik romanı, yetişkin olma süreci yani ergenlik süreci sorunlarını ele alır, ancak sorun odaklı yazın gibi yalnızca tek bir bakış açısıyla sınırlamaz, tersine olabildiğince ergenlik dönemini bir bütün olarak dile getirmeye çalışır. Eser başkışilerinin yaş grupları genellikle ön-ergen ile geç-ergenlik dönemleri arasındadır. Eserlerde değişmez kimlikler olarak ortaya konur, belirgin bir biçimde sıyrılır ve farklı olarak konuşlandırılırlar. Varoluş sorgulamaları, toplumda bir yer edinme, kendi yolunu arayış içersinde gençliğin derin kimlik bunalımları betimlenir. Ergenlik romanı sorun odaklıdır ve sorunlara açıktır. Gelişim süreci içersindeki gençliğin karşı gelişleri, yakınmaları da konu edilir. Ergenlik romanı kahramanının karakteristik özelliği yalnızca bir “*Antiheld*” (karşıt kahraman) oluşu değil, aynı zamanda *kimliğini bulma* çabasıdır. Diğer ipuçları ya da nitelikler ise, başkışinin “*isyankâr oluşu, karşıt bir imge çizmesidir*”². Özellikle erkek başkışiler çenesi düşük, kaba ve ironik olurlar. Bununla birlikte kendi bedenini/cinselliğini gözleme, kendini önemseme ve büyük görme gibi eğilimler de görülür. Bu da kısaca tipik erkeklik yüceltmeleridir (Ewers, 1992). Sonuç olarak; ergenlik romanı uluslararası

² Bu konuda ayrıca bk. Malte Dahrendorf: 1983.

yazınsal bir türdür. Amerika ve İskandinav ülkelerinden sayısız örnek Almanca'ya aktarılmıştır (Lange, 1997).

3. Ergenlik Romanında Gelişim-Psikolojik ve Gençlik-Toplumbilimsel Temeller

Yazın dünyasında ilköğrenlik olarak adlandırılan ergenlik dönemi, modern gelişim psikolojisi ve gençlik-toplumbilimi kavramıdır. Günlük dilde “*Pubertät*” den kastedilenden daha geniş bir anlam içerir. Bu bağlamda Puberte dönemi ergenlik öncesi dönem olup, erinlik, gençlik gelişiminin oldukça erken döneminde tamamlanan biyolojik bir süreçtir. Ergenlik kavramı ise çok daha geniş bir dönemi kasteder. Gençliğin yetişkinler dünyasına uyumunu belirten, toplumsal-kültürel olarak belirlenen uzun bir süreçtir (Bk. Baacke, 1987). Toplumun kültürel konumu ne kadar yüksek olursa, bu sorunsal da o kadar dışa dönük olur. Hermanni, Mitscherlich'in yaptığı tanımları esas alır ve erinlikten anlamdaş olarak söz eder. Ergenliği bir kimlikleşme bunalımı ve kendi kimliğini bulma çabası olarak tanımlar (Hermanni, 1984). Gençliğin davranımları ve tepkileri ile, onu çevreleyen toplum arasındaki karşılıklı çekişmelerdir söz konusu olan. Toplum içindeki rolü, toplumsal-parasal ve yetişme etkenleri, önüne konan ödevler, yükümlülükler ve bir o kadar da yine aynı toplumun ona çeşitli tür ve nitelikte kısmen tanıdığı kendini kabullendirme ve konumunun belirsizliğini giderme fırsatı ya da çabaları, bu çekişme içersinde etkilidir. Hermanni (1984), yetişmekte olanlarda temel olarak iki ana yönelimin gözleendiğini vurgular: “biri daha çok kendi iç dünyasına, diğeri ise dış dünyaya, toplumsal-kültürel çevreye yönelmiştir“. Kendi içine yönelende, kendi bedeninde gözleendiği değişimler üzerinde psişik sorgulama ve bunun sonucunda oluşan içsel kendine güvensizliğin beraberinde getirdiği rol ve konum güvensizliği, kendine yeterlilik çabası ve buna bağlı olarak da aileden, özellikle de ebebeynler ve otoritelerinden kopma / çözümler görülür. Genel olarak güvensizlik duygusu, daha güçlü iç tepkimelere, kendini ve toplumdaki yerini sorgulamasına yol açar. Kendi içinde ve başkalarındaki psişik süreçlere olan ilgisi, yeni bir Ben-bilinci arayışı ve bunu gerçekleştirebilme arzusu giderek artar. Bu bağlamda her iki cinsiyetten kendi yaşlılarıyla olan ilişkileri önemli bir rol oynar. Ebeveynler ile toplumsal rol ve konumlardan kopma ya da ayrılmalarda *peer-group* olarak adlandırılan yaşıt grup ya da arkadaş grubu çok önemli ve belirleyici işlevler üstlenir.

Kendi içine yönelimde ağırlık noktası ergenlik olurken, dış dünyaya yönelimdeki gelişim sürecinde toplumsal-kültürel çevre ile hesaplaşma daha güçlü ve açık (dışavurumcu) olur. Burada toplumsal normlar, değerler ve kurumlarla oldukça yoğun bir hesaplaşma başlar. Giderek yaşam ve gelecekle ilgili sorgulamalar ağır basarak güncellik kazanır ve ergenlik döneminin sonuna doğru iyice hakim olur.

Gelişim psikologu Rolf Oerter (1985), ergenlik döneminin yukarıda anılan yönlerini “*gelişim sorumlulukları ödevleri*” olarak betimler: Kendi bedensel oluşumunu kabullenme, dişilik/ erkeklik rollerini edinme, her iki cinsten yaşlılarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler edinme, ebeveynlerden duygusal bağımsızlığı kazanma, mesleki bir yer ya da konum hazırlıkları, evlilik ve aile hayatına hazırlık, toplumsal sorumluluk içeren davranışların kazanımı, bir değerler sisteminin ve etik bilincin yapılandırılması, kendi kimliğini kazanmak, güvenilir ilişkiler kurmak ve gelecekle ilgili tasarılar geliştirmek gibi ödevlerdir bunlar.

Modern gençlik sosyolojisi, araştırmalarına dayanarak günümüz toplumunda gençliğin giderek daha fazla yalnız ve kendi başına bırakılmasıyla, ergenlik döneminin daha sorunlu ve ağır geçtiği saptamasını yapmaktadır (Bk. Hurrelmann, 1995). Aile artık daha önce varolduğu gibi toplumsal bir korunma alanı değildir. Daha çok, değişik eğitim- öğretim, tüketim ve çeşitli etkinlikler içinde yer alır. Daha da önemlisi kitle iletişim araçlarının sunduğu bildirişim ve eğlence olanakları ailenin bu işlevini zayıflatmıştır. “*Sonuçta her genç, farklı ve çok yönlü olaylar örgüsü karşısında öncelikli olarak karar verme, seçim yapma gibi yük ve sorumluluğu tamamen yalnız başına taşır*” (Hurrelmann, 1995).

4. Ergenlik Romanının Almanya’daki Tarihsel Gelişimi

Alman ergenlik romanının tam anlamıyla üzerinde çalışılmış bir tarihi henüz yeni olmakla beraber varolan çalışmalar, başta *Hans-Heino Ewers* tarafından yapılanlar ile Günter Lange’nin (1997) geniş açıklamalı sözlük bağlamındaki çalışmasıdır. Bu iki önemli gençlik yazınbilimcinin dışında Frankfurt Gençlik Kitapları Araştırmaları çevresinde yoğunlaşan irili ufaklı çalışmalar bulunmaktadır.

4.1. İlk Ergenlik Romanı Örnekleri

Alman ergenlik romanının ilk örneğine on sekizinci yüzyılda rastlıyoruz. Goethe’nin “*Werther*”i ile Karl Philipp Moritz’in “*Anton Reiser*”i bu türün ilk ve klasik örnekleri olarak gösterilebilir. Hermanni (1984) “*Anton Reiser*”i, W. Jens’e (yazınsal gençlik çözümlerinin arketipi) de dayanarak ilk örnek olarak göstermişti. W. Jens’e göre “*bu eserdeki psikolojik çözümleme toplumsal bir eleştiridir*” (Hermanni, 1984). Ancak belirtmek gerekir ki Hermanni henüz ergenlik romanı kavramından değil, ergenlik döneminin konu edildiği kitaplardan söz etmektedir. Kavram asıl seksenli yılların sonlarında Ewers’le (1989) belirginleşecektir. “*Wilhelm Meister*” ile on dokuzuncu yüzyılın da başlamasıyla birlikte, Oluşum Romanı (*Bildungsroman*) yeni bir tür olarak yerleşir ve tüm on dokuzuncu yüzyıl boyunca da örnek olur. Ergenlik romanı ise bu arada romantizmin kısa öykülerinde yeni bir söylem bulan fantastik bir dönüşüm gerçekleştirir. Hem de E.T.A. Hoffmann’ın (*Der Sandmann*, 1816 ve *Die Bergwerke zu*

Falun”, 1819) fantastik öykülerinde ve yine Hoffmann’ın masallarında (*Der goldene Topf*, 1814), Ludwig Tieck’in (*Runenberg*, 1804) ve Joseph von Eichendorf’un (*Marmorbild*, 1819) eserlerinde yer alır. Bir “*Werther*”in ve “*Anton Reiser*”in gerçekçi söylemi, “mitsel bir tartışmaya bırakmıştır yerini (Ewers, 1991)“.

4.2. Yüzyıl Döngüsünde Ergenlik Romanları

On dokuzuncu yüzyıl içersinde başkaca ergenlik romanı örneğine rastlanmaz. Alman 1871’de imparatorluğunun kuruluşu sırasında henüz emekleme dönemindedir. Hermann Bahr’ın 1891’deki bir saptamasına göre dönemin yazını “*dıştan içe*” doğru bir gelişim gösterir. Bu döngü aynı zamanda ergenlik romanının gelişim romanı karşısında karakterize etmektedir. “*Wilhelm Meister*”i izleyen gelişim romanlarına göre bu yeni türün kahramanlarının içsel gerçeklikleri ön plana çıkar. Figürlerin bu gelişimi ergenlik dönemlerini işaret eder. Bu yazınsal tür ikinci gelişim dönemini henüz yüzyıl döngüsünde Emil Strauss (“*Freund Hein*”, 1902), Robert Musil (“*Die Verwirrungen des Zöglings Törless*”, 1906), Hermann Hesse (“*Unterm Rad*”, 1906 ve “*Demian*”, 1919) ve Friedrich Huch’un (“*Mao*”, 1907) metinlerinde yaşar. Gençlik bu dönemde yalnızca yazının değil, birçok sanat alanının da başlıca konusu olur, örneğin “*Gençlik Tarzı*” gibi. Yüzyıl döngüsünde ergenlik romanı kendi geleceğini yaratır. Bunlar bir yerde ergenlik romanının yaratıcılarıdır.

Yirminci yüzyıl başında görmeye başladığımız okul romanları tipik ergenlik romanı örnekleridir. Ergenlik dönemi sorunları, okul motifi bağlamında daha iyi kurgulanabilmektedir. Öğrencilerin dersler ve eğitim sistemine yönelik tutumları aynı zamanda eğitim-öğretim sistemine yönelik eleştirileri de içerir. İngiliz yazınından Thomas Hughes “*Tom Brown’s Schooldays* (1857)”, Alman yazınından da Robert Musil “*Die verwirrungen des Zöglings Törless* (1906)” ve Thomas Mann “*Buddenbrooks* (1901)” bu türe bazı örnekler olarak gösterilebilir. Türk yazınında da Rıfat Ilgaz’ın “*Hababam Sınıfı*” adlı romanı başlıca örnektir. Okul ya da öğrenci romanı da denebilecek olan bu yazın bağlamında baskın veya belirleyici bir mekan olarak kullanılan okul kavramı, kimlikle ilgili her türlü davranışı baskı altında tutar. Bu kurumun yaptırımları karşısında veliler de bir şey yapmaz, hatta kurumdan yana tavır takınırlar. Salinger örneğinde ise okuldan kaçış söz konusudur. Bu kaçış bir yerde psiko-sosyal olgunlaşmayı tamamlamak içindir. Ailesinin ise, bu anlatımda hiçbir rolü yoktur. Alternatif yaşam biçimleri, yüzyıl döngüsünde karşıt figürlerle gerçekleştirilmiştir. *Werther* tarzı bir ölüm, kahramanın radikal bir biçimde uyumu reddetmesidir.

Gençlik yazını bir yandan toplumsallaşma aracı ve uyum süreci olarak anlaşılırken (Örn. “*Anton Reiser, Frühlings Erwachen, Törless*”), diğer yandan da kimlik kazanma süreci olarak anlaşılmaktadır (Wangerin, 1983). *Salinger* örneğinde belli bir sorun odaklı konumda değil de, gencin bir bütün

olarak ergenlik dönemini yaşaması söz konusudur. Bu bakış açısı yüzyıl döngüsü eserleri için de geçerlidir. Önemli ölçüt şu: Kahramanın, “*yetişkin olma*”nın ağırlığını, zorluklarını bilinçli ya da bilinçsiz yaşamasıdır. Otobiyografik özelliğe sahip olan ergenlik romanlarında *ben-anlatıcı* kullanılır çoğu zaman. Ancak yüzyıl döngüsünde buna henüz rastlanmaz. H. Hesse auktorial, Musil ise kişi-anlatıcı biçimini kullanır.

4.3. Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında Alman Ergenlik Yazını

Dışavurumculuk ve Yeni Nesnelcilik dönemlerinde ergenlik romanı örneklerine pek rastlanmaz. Daha çok kimlik konusunda odaklaşan kahramanlar gözlenir. Ekspresyonizmde Hans Heino Ewers’in (1991) betimlediği gibi “*kişiselleştirilmiş öznellik*, “*genç insan*” ya da “*oğul*”, Yeni Nesnellik içersinde de genç kuşağın yaş grubu olarak bütünleştiği siyasal-tarihsel bir olgu olarak çıkar karşımıza. Ancak ellili yıllarda ağırlıklı bir yeniden başlangıç dönemi, Jerome D. Salinger’in 1951’de Amerika’da ve 1956’da da Heinrich Böll’ün başarılı çevirisiyle Almanya’da yayımlanan ve alışılmadık bir ergenlik romanı olan “*The Catcher in the Rye*” adlı eseri ile kendini gösterir. Türkçe’de de “*Gönülçelen*” başlığı ile çevrilen bu eser, o günlerde umulmadık etkiler yaratır. Carson Mc Cullers (1951, dt. 1951 ve 1965)’in “*Das Mädchen Frankie*” adlı eseri ise çok daha az yankı bulur. Salinger’in “*Der Fänger im Roggen*” adlı eseri Alman okur kitlesine alışılmadık, yeni bir yaşantı sunar ve aslında yetişkinlere yönelik yazılmış olmasına rağmen, gençler tarafından çok çabukça benimsenir. Bu iki Amerikan ergenlik romanının alımlanması, altmışlı yılların ortalarında genç bir Alman filmiyle (Schlöndorff, 1965) geniş kitlelere ulaşan yüzyıl döngüsünün Alman ergenlik romanlarının yeniden anılmasını da sağlamış olur. *Salinger*’in kitabının yanısıra Hermann Hesse ile Robert Musil ve 1961’de yayımlanan Günter Grass’ın ergenlik öyküsü “*Katz und Maus*”(Kedi ile Fare) liselerde alan yazını olarak okutulur. Ergenlik romanlarına duyulan bu ilgi, yetmişli yılların başlarında Ulrich Plenzdorf’un “*Die neuen Leiden des jungen W.* (1973)” adlı eseri ile devam eder. Eski bir Doğu Almanya romanıdır ve Doğu-Batı karşıtlığının koşulları içersinde okunur; Peter Schneider’in “*Lenz* (1973)” ve Volker Braun’un “*Unvollendete Geschichten* (1977)” adlı eserlerinde olduğu gibi.

4.4. Yetmişli Yıllardan İtibaren Almanya’da Ergenlik Yazını

Yetmişli yıllarda ergenlik romanları Alman pazarına ağırlıklı olarak çeviri aracılığıyla Amerika’dan gelir. Hans-Heino Ewers (1992), Barbara Wersba, Susan A. Hinton ve Warren Miller’in kitaplarını sunar. Bu romanlar, devrim sayılabilecek bir tutumla Alman gençlik kitapları yayımcıları tarafından yayımlanır. Bu gelişmeler sayesinde, Salinger’e dek aslında yetişkin okurlara yönelmiş olan Grass ve Plenzdorf’un ergenlik romanları, gittikçe gençlik yazımsal bir türün ürünleri olmaya başlarlar. Böylelikle gençlik yazını ilk kez, Alman gençlik kitapları yazarlarının da

benimseyeceği, yetişkin yazınının bir yazınsal anlatım tarzıyla etkili olmaya başlar. Bu yolla yetişkin ile gençlik yazını arasındaki sınırlar da saydamlaşır.

Yalnız şunu da belirtmek gerekir ki, gençlik ergenlik romanlarının, yetişkin odaklı romanlardaki gibi başkişilerin ruhsal çöküntülerini ve çabalarını açık bir şekilde, tüm çıplaklığı ile dile getiren gerçekçi yalınlığı, sertliği görülmez pek (Lange, 1997). Ayrıca yetişkin romanlarının yoğun olarak yazınsal kaygıyla işlendiği görülür. Oysa istisna olarak birkaçı dışında gençlik romanları bu yazınsal düzeyi yakalayamamıştır. Bu durumu Dagmar Grenz şöyle betimler:

“Gençliğe özgü ergenlik romanları, yetişkin romanlarına yaklaşmaya çalışmalarına rağmen onların çok yönlülüğü ve aşırılığına ulaşamazlar. Bu romanların modernliği, karşılaştırma bağlamında çok daha ölçülü kalırlar“ (Grenz, 1990).

1970’lerde Almanya’da çocuk ve gençlik yazınındaki paradigma değişimi, toplum ve sorunlarıyla eleştirel bir tutumla hesaplaşma gereğini ortaya çıkaran yeni bir dönem başlatır. Yine bu toplumun yazarlarına düşen görev, yetişmekte olan gençliğin bilincini, çocuk ve gençlik yazınının yardımı ile değiştirmektir. Bu arada sorun odaklı kitaplar ile özgürlükçü kız yazını türleri v.d. çıkar ortaya. Ancak bu türler daha önce de değinildiği gibi yetmişli yılların sonlarından itibaren gittikçe ergenlik romanlarına yaklaşır ve artık Almanya’da kendine özgü yazınsal bir tür olan ergenlik romanının ortaya çıkışından söz edilir³.

4.5. Yirminci Yüzyıl Sonlarına Kadar Almanya’da Ergenlik Yazını

Fantastik yazınla⁴ olduğu kadar, macera yazını ve tarihsel gençlik kitaplarıyla da yakın kesişim noktaları vardır ergenlik yazınının. Çünkü anılan bu iki yazın türünün de anlatımlarında yetişkin olma süreci yer alabilir (Lange, 1997). Ancak, günümüz gençlik yazınında bu türden yeterince ergenlik romanı örnekleri olmasına karşın, fantastik konusunda olduğu gibi bu alanda da yeterli bir araştırma bulunmamaktadır⁵.

³ Ergenlik romanının romantizmdeki gelişim süreci içerisinde E.T.A. Hoffmann, Ludwig Tieck ve Joseph von Eichendorf’un öykülerinden ve “*fantastik döngü*”den bahsetmiştik. Buna benzer bir tutuma günümüzde de rastlamak mümkün. Çünkü fantastik gençlik yazınında da bağımsızlık ve yetişkin olma süreci gibi konular sıkça konu edilmiştir. Örnek olarak da şu vd. eserler gösterilebilir: Renate Welsch “*Einmal sechzehn und nie wieder* (1975)”, Dagmar Chidolue “*Das Fleisch im Bauch der Katze* (1980)”, “*Aber ich werde alles anders machen* (1981)” ve “*Lady Punk* (1985)”, Christine Nöstlinger “*Stundenplan* (1975)” ve “*Pfui Spinne!* (1990)”, Leonie Ossowski “*Die grosse Flatter* (1977)”, Irina Korschunow “*Die Sache mit Christoph* (1978)”, Charlotte Kerner “*Geboren 1999* (1989)”, Jurij Koch “*Schattenrisse* (1990)” ve Kirsten Boie “*Ich ganz cool* (1992)”.

⁴ Buna örnek olarak ise Günter Lange (1997), şu eserleri gösterir: Otfried Preussler “*Krabat* (1971)”, Käthe Recheis “*Der weisse Wolf* (1982)”, Michael Ende “*Die unendliche Geschichte* (1979)”, Charlotte Kerner “*Geboren 1999* (1989)”.

⁵ Macera romanlarına, Karla Schneider “*Die Reise in den Norden* (1995)”, Rainer M. Schröder “*Die wundersame Weltreise des Jonathan Blums* (1995)” ya da Sigrid Heuck “*Mondjäger* (1983)” gibi eserler örnek verilebilir. Ergenlik romanı yalnızca Almanya’da değil, eski Doğu Alman yazını için de önemli bir yer tutar; Ulrich Plenzdorf, Volker Braun ve Jurij Koch’un yanısıra Fritz Rudolf Fries

Bu tarihsel bakıştan sonra günümüz Almanya'sında ergenlik romanları olarak oldukça büyük bir birikim oluştuğu sonucuna varılabilir (Lange, 1997). Özellikle de doksanlı yılların başından beri fazlasıyla Amerika ve İskandinav ülkelerinden çeviri aracılığıyla pek çok eser gelmiştir. Tüm bu gelişmeler sonucu ergenlik romanı adından söz ettirir derecede önemli bir gençlik yazınsal türü haline gelmiştir. Hans-Heino Ewers (1994) ve Franz-Josef Payrhuber (1996)'in hazırlamış oldukları iki ergenlik romanı yazın listesinde ise yüzü aşkın örnek vardır.

Bir başka önemli alan da genç başkişinin iç dünyasının ortaya konuşudur. Bu da dünya deneyimini ve gerçekliği çözümlemeci bakış açısıyla ortaya koyan önemli bir ifade biçimi olmuştur. Modern „Ben“ romanlarının tüm anlatım olanakları, Kirsten Boie, Dagmar Chidolue, Inger Edelfeldt, Jurij Koch gibi birçok yazarın eserinde gözlemlenir. Aynı zamanda kişisel anlatımların birçok biçimi de görülür. İç monolog ve yer yer bilinç akışı (*stream of consciousness*) tekniğine geçişler, sıkça başvurulan anlatıcı konumunun değişiklikleri, geriye dönüşler, farklı zamanlarda anlatımlar, çeşitli zaman olasılıkları, kolaj ve montaj teknikleri de başvurulan anlatım biçem ve tekniklerine örneklerdir (Gansel, 1994).

Sonuç

Ergenlik romanı ya da Türk yazınındaki adıyla ilkgençlik romanı, Avrupa'da özellikle de Almanya'da çocuk ve gençlik yazınbilimindeki çalışmalar sayesinde ortaya atılmıştır. Bu türün ortaya atılış nedenlerini ya da gerekçelerini yine gençlik yazınbilimi içerisindeki bilimsel sınıflamalar yapmak, gençlik yazınına, kaynaklandığı yetişkin yazınından ayırmak amacıyla yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır, denebilir. Sözü edilen bu çalışmaların çoğu Frankfurt çocuk ve gençlik kitapları araştırma enstitüsü tarafından Prof. Dr. Hans Heino Ewers başkanlığında yapılmıştır. Bu inceleme kapsamında ergenlik romanına yakın türler olarak ele alınan diğer gençlik yazınsal türlerden „Jeans yazını“, „genç kız yazını“, „sorun odaklı gençlik yazını“ gibi türler de anılan sınıflama çalışmaları sırasında ortaya atılmış diğer gençlik yazın tür adlarıdır. Kimi dönemsel, kimi cinsiyet odaklı olan bu türler içerisinde ergenlik yazını, zaman ya da yazın tarihi açısından hemen her dönemde görüldüğünden, cinsiyet olarak da kız ve erkek tüm cinsleri kapsadığından en geniş kapsamlı tür adıdır denebilir. Birçok bilimcinin sınıfladığı gibi bazı gençlik yazın türleri genel olarak „ergenlik yazını“ adı altında toplanabilmektedir (Bk. Asutay, 2012). Alman yazınbiliminde görülen bu çalışmalar giderek diğer ülkelerde de paralel bir şekilde yapılmakta, gençlik yazını bir de ergenlik yazını açısından tekrar ele

Der Weg nach Oobliadoch (1966)", Uwe Saeger "*Das Überschreiten einer Grenze bei Nacht* (1988)" ve "*Aus einem Herbst eines jagdbaren Wildes* (1988)", Uwe Johnson "*Ingrid Babendererde Reifeprüfung 1953* (1985)" ya da Reiner Kunze "*Die wunderbaren Jahre* (1976)", bunlardan bazılarıdır.

almaktadır. Dileğimiz, Türk yazınında da, daha doğrusu Türk gençlik yazınbiliminde de „ergenlik yazını“ ile ilgili yazın bilimsel çalışmaların giderek artmasıdır.

KAYNAKLAR

Birincil Yazın:

- Carson McCullers: „*Das Mädchen Frankie*“, Alm. Richard Moering, Stuttgart 1951, Özg.: „*A Member of the Wedding*“, 1946.
- Emil Strauss: „*Freund Hein*“ (1902).
- Friedrich Huch: „*Mao*“ (1907).
- Goethe, J. W. v.: „*Die Leiden des jungen Werthers*“ (1774) Swan Buch V. 1993.
- Günter Grass: „*Blechtrommel*“ (1959).
- _____ : „*Katz und Maus*“ (1961).
- Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen: „*Der Abenteuerliche Simplicissimus Teuch*“ (1669), yeni düzenleme Alfred Kelletat, 10. baskı 1988.
- Hermann Hesse: „*Unterm Rad*“ (1906).
- _____ : „*Demian*“ (1919).
- Hoffmann, E.T.A. „*Der Sandmann*“ (1816).
- _____ : „*Der goldene Topf*“ (1818).
- _____ : „*Die Bergwerke zu Falun*“ (1819/1921).
- Jan Jack Rousseo: „*Emil*“ (1669).
- Jerome David Salinger: „*Der Fänger im Roggen*“. Alm. Heinrich Böll. Köln 1956, Özg.: „*The Catcher in the Rye*“, 1951, Türkçesi: Adnan Benk „*Gönülçelen*“, İstanbul: Can Yayınları, 1982.
- Joseph von Eichendorf: „*Marmorbild*“ (1819).
- Karl Philip Moritz: „*Anton Reiser*“.
- Peter Schneider: „*Lenz*“ (1973).
- Rıfat Ilgaz: „*Hababam Sınıfı*“ (1950), 21.basım, İstanbul: Çınar Y. 1997.
- Robert Musil: „*Die Verwirrungen des Zöglings Törless*“ (1906) rororo V. 1960.
- Thomas Huges: „*Tom Brown’s Schooldays*“ (1857).
- Thomas Mann: „*Buddenbrooks*“ (1901).
- Tieck, Ludwig: „*Runenberg*“.
- Ulrich Plenzdorf: „*Die neuen Leiden des jungen W.*“, Rostock: Hirnstorff, 1973.
- Volker Braun: „*Unvollendete Geschichten*“ (1977).

İkincil Yazın

- Asutay, H. (2000). *Türk ve Alman Gençlik Yazınında Ergenlik Romanı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi..
- Asutay, H. (2012). *Gençlik Edebiyatı ve İlkgençlik Romanı*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Baacke, D. (1987). „Jugend und Jugendkulturen“. Darstellung und Deutung. Weinheim/München.
- Dahrendorf, M. (1983). „Anpassung – Widerstand – Verweigerung“. Jugendprobleme und Jugendliteratur. In: Wangerin 1983.

- Doderer, K. (1992). "Literarische Jugendkultur", Juventa V. Weinheim und München.
- Ewers, H. H. (1989). "Zwischen Problemliteratur und Adoleszenzroman. Aktuelle Tendenzen in der Belletristik für Jugendliche und junge Erwachsene": *Informationen des Arbeitskreises für Jugendliteratur 2/1989* ve *Mitteilungen des Institut für Jugendbuchforschung 2/1989*.
- Ewers, H. H. (1991). Adoleszenzroman und Jugendliteratur- eine grundlegende Überlegungen in geschichtlicher Perspektive. *Mitteilungen des Instituts für Jugendbuchforschung 1/1991*.
- Ewers, H. H. (1992). Der Adoleszenzroman als jugendliterarisches Erzählmuster: *Deutschunterricht 6/1992*.
- Ewers, H. H. (1994). Jugendkultur im Adoleszenzroman. *Jugendliteratur der 80'er und 90'er Jahre zwischen Moderne und Postmoderne*. Weinheim/München 1994.
- Ewers, H. H. (1996). "Was geht in deren Köpfen vor?" *Zur jugendliterarischen Auseinandersetzung mit dem jugendlichen Rechtsextremismus: Deutschunterricht 4/1996*.
- Ewers, H. H. (1996). Jugendliteratur der Gegenwart: *Der Deutschunterricht 4/1996*.
- Gansel, C. (1994) "Jugendliteratur und jugendkultureller Wandel": Ewers, H. H. (Der.) (1994) "Jugendkultur im Adoleszenzroman". *Jugendliteratur der 80'er und 90'er Jahre zwischen Moderne und Postmoderne*. Weinheim/München.
- Grenz, D. (1990) Jugendliteratur und Adoleszenzroman: H.-H. Ewers/M. Lypp/U. Nassen (Hrsg): *Kinderliteratur und Moderne*. München.
- Hermann, A. von. (1984). "Adoleszenz und Identität als Romanthemen". *Ein Beitrag zum beseren Verständnis eines jugendliterarischen Typus: Fundevogel 4-5/1984*.
- Hurrelmann, B., Hammer, M., & Niess, F. (1994). *Leseklima in der Familie*. Gütersloh: Verl. Bertelsmann-Stiftung.
- Lange, G. (1997). "Adoleszenzroman": Orion/Volkacher e.V. Lexikon, *KJL ein Lexikon: Autoren, Illustratoren*, Verlage Begriffe, 1997.
- Neydim, N. (2005). *Türkiye'de Çeviri ve Telif Eserlerde Genç Kız Edebiyatı*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oerter, R. (1985). *Lebensbewältigung im Jugendalter*. Weinheim: VCH Verlagsgesellschaft.
- Selbmann, R. (1994). *Der Deutsche Bildungsroman*. Stuttgart: Metzler V.
- Wangerin, W. (1983) "Lesen um sich selbst auf die Spur zu kommen": *"Jugend, Literatur und Identität"*. Anregungen für den Deutschunterricht der Sekundarstufen I und II. Braunschweig.